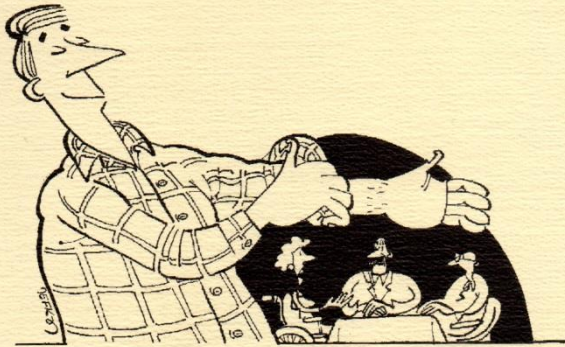

Albert Slaats

HET BETERE WERK

over arbeid die deugd doet

NARRATIO - Arbeidspastoraat bisdom Breda

Albert Slaats

HET BETERE WERK

over arbeid die deugd doet

NARRATIO

Arbeidspastoraat bisdom Breda

auteur:
Albert Slaats

redactie:
Han v.d. Berg
Johan van Gulp
Ab Kerssies
Mattie van Romunde

illustraties:
Jef Klaassen: cartoons
Ton Boogers: portretten

vormgeving:
Leen van den Herik

ISBN 90 5263 981 7

©2000 uitgeverij NARRATIO, Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem
tel 0183 62 81 88 fax 0183 64 04 96 email: lvdherik@narratio.nl
Actuele informatie is te vinden op Internet: <http://www.narratio.nl>

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Onze boeken zijn ook te bestellen via de boekhandel.
In België verkrijgbaar bij Liprobo, Mechelen tel: 015 41 17 07

Voor Tine

'Alleen met het hart kun je goed zien.'

VOORWOORD

Dit is een drievoudig gelegenheidsboekje. Het komt uit bij mijn vijftienvijftigjarig dienstverband als arbeidspastor. Dat jubileum zie ik vooral als een aardige kapstok. belangrijker vind ik de gelegenheid die ik nu krijg om eens iets terug te doen. In mijn werk heb ik meer gekregen dan ik kon geven, meer zelfs geleerd dan ik anderen kon bijbrengen. En tenslotte geeft dit boekje mij de kans om wat gedachten kwijt te kunnen over zaken in en rond het Arbeidspastoraat die mij ter harte gaan.

De eerste aanzet tot deze publicatie kwam van Tine, mijn vrouw. Het redactiegroepje met Han v.d. Berg, Johan van Gurp, Ab Kerssies en Mattie van Romunde heeft meegedacht bij de opzet, geassisteerd bij de vraagggesprekken, de tekst kritisch bekeken en de technische verzorging behartigd. Medewerking bij het houden van de vraagggesprekken kreeg ik ook van mijn collega's Ria Mols en Anita van Steyn en van George Hulskramer, Eric Roovers en Camille Schepens. De vijftien personen die werden uitgenodigd om mee te werken aan de vraagggesprekken waren daartoe onmiddellijk bereid. Ton Boogers heeft de portretjes getekend en Jef Klaassen de illustraties. Aan ieder mijn oprechte dank.

Tilburg, augustus 2000

Albert Slaats

INHOUD

Inleiding	5
I Attent en Present	9
II Toegewijd en Weerbaar	23
III Voorsprekend en Aansprekend	43
IV Verbindend en Verbonden	63
V Solide en Solidair	83
Uitleiding	102

INLEIDING

Als werken voor de dommen is, ben ik er veel tegengekomen: mensen die hun heil zoeken in het werk, er hun ziel en zaligheid in leggen en er het beste van zichzelf aan geven. Die bovendien daar graag over vertellen, met veel hartstocht. Dat heeft mij altijd geboeid. Daarom greep ik ook graag de kans aan om gesprekken te gaan houden over de beleving van arbeid.

Die kans kwam toen wij in de kring van Arbeidspastoraat Breda twee dingen constateerden: het is de moeite waard om mensen in gesprek te krijgen over de zin van werken en je krijgt ze er niet meer voor bij elkaar in een groep. Daaruit kwam het idee voort om individuele gesprekken te houden. Een volgend idee was om de neerslag van die gesprekken dan ook te verwerken tot een kleine publicatie. Dit heeft geleid tot een 'project' dat we als volgt hebben aangepakt:

Met het redactiegroepje hebben we een lijst gemaakt van vijf paar deugden zoals we die vanuit het arbeidspastoraat tegenkomen bij mensen in hun arbeid. Per jaar hebben we drie mensen gezocht die op een of andere wijze binding hebben met het Arbeidspastoraat en bij wie wij die deugden in hun werk menen aan te treffen. Daarbij hebben we ook gelet op een zo goed mogelijke spreiding naar geslacht, leeftijd en aard van het werk en aandachtsterrein van het Arbeidspastoraat.

Met deze 15 mensen hebben we eerst een persoonlijk gesprek gehad waarin de vraag ventraal stond: hoe beleef je je werk? Vervolgens is met ieder groepje van drie een groepsgesprek gehouden waarin de vraag aan de orde kwam: herken je de deugden die wij karakteristiek vinden voor jou in je werk en hoe beleef je ze zelf?

Zo is de formule ontstaan van vijf schetsen waarin telkens drie mensen aan het woord komen en twee deugden centraal staan. Die schetsen vormen de hoofdstukken van dit boekje. Ieder hoofdstuk heeft dezelfde indeling. Na een kennismaking met de deugden en de personen die centraal staan, volgt een uitgebreide weergave van de gehouden gesprekken. Vervolgens geef ik in 'Ter overweging' een persoonlijk commentaar bij datgene wat uit de gesprekken naar voren is gekomen.

Om zoveel mensen zelf aan het woord te laten, maak ik veel gebruik van letterlijke aanhalingen. Vaak zonder er rechtstreeks bij te vermelden wie aan het woord komt. Als het goed is, blijkt dat steeds uit de context.

Enkele onderdelen van deze opzet vragen om een toelichting. Ieder hoofdstuk bestaat uit fragmenten van de gehouden gesprekken, gerangschikt in een bepaald verband. Wel met de bedoeling dat elk fragment voor zich blijft spreken. Ik heb dat gedaan om een zekere ordening aan te brengen in het gespreksmateriaal en tegelijk het eigen karakter van iedere gespreksbijdrage zoveel mogelijk te handhaven. Wat

die vijftien mensen te zeggen hebben, komt dan wellicht ook het beste tot zijn recht als dit boekje in stukjes gelezen wordt.

Ik heb er voor gekozen om een aantal deugden te belichten die ik tegenkom in het werk, om de volgende redenen. Allereerst wil ik graag iets in beeld brengen van de positieve betekenis en invloed die mensen in hun werk kunnen hebben. Die is nooit te meten maar vaak erg groot. Als ik alleen naar mijzelf kijk, constateer ik dat allerlei 'deugdelijke' mensen die ik in hun werk heb ontmoet, mij hebben geïnspireerd, houvast gegeven, bemoedigd, de weg gewezen en gecorrigeerd.

Daarnaast wil ik nagaan wat het voor mensen betekent als ze proberen te deugen voor hun werk. In hoeverre is dat zaligmakend, kun je er een beter en gelukkiger mens van worden?

Tenslotte leek het me boeiend om juist via deze invalshoek iets vast te leggen van wat in kringen van en rond het Arbeidspastoraat Breda gedacht wordt over arbeid en vragen die daarbij te stellen zijn. En dat tegen de achtergrond van een aantal werkterreinen waarop het Arbeidspastoraat zelf actief is of waarmee het verbanden heeft.

Ik realiseer me dat dit boekje wellicht niet zo gemakkelijk ter hand genomen wordt door iemand als Piet M., een van de weinige mensen die door mij ooit aan het werk geholpen zijn. Hij staat op de werkvloer en bezorgt mij toegangskaartjes als zijn bedrijf een open dag heeft. Ik denk dat Piet M. zal zeggen: 'Ik werk voor mijn centen en dat is het.' Toch zal hij zich herkennen in veel van wat er in de gesprekken gezegd wordt. En dit boekje is geschreven óók met het oog op hem en veel mensen zoals hij. Dat brengt mij op de keuze van de vijftien personen die geïnterviewd zijn. De criteria heb ik hierboven al aangegeven. Deze mensen zijn dus niet gekozen omdat ze verdienstelijker zouden zijn dan anderen of behoren tot een kring van nauwer betrokkenen bij het Arbeidspastoraat. Ik hoop dat hun verhalen herkenning oproepen, juist bij de mensen die zich al jaren betrokken voelen bij het inzetten voor het Arbeidspastoraat en zonder wie dit boekje niet eens geschreven had kunnen worden,

Het woord deugd vraagt nog enige toelichting. Het kan een wat stoffige indruk maken of herinneren aan een minder gelukkige (godsdienstige) opvoeding, waar controle en discipline de boventoon voerden. In de huidige samenleving lijkt het geen topwaarde. Misschien hangt dat samen met het feit dat een deugd moeilijk te meten is, niet snel te regelen en niet oogt. Mijn woordenboek komt tot de omschrijving: geneigdheid tot het goede. Dat is een slap aftreksel van de betekenis die grote christelijke denkers er aan gegeven hebben. Die spraken van een persoonlijke, positieve grondhouding die 'operationeel' is. Vooral dat laatste zal

moderne managers als muziek in de oren klinken, omdat het alles met doen te maken heeft. Die betekenis wil ik in dit boekje graag handhaven. Want ik proef er iets in van de kracht en dynamiek die ik in de gesprekken ervaren heb.

Ik ben me bewust dat ik van de deugden die ik ten tonele voer geen precieze omschrijving geef, eerder iets aanduid. Je kunt je dan ook de vraag stellen of bijvoorbeeld 'present zijn' wel een deugd genoemd kan worden. Dat is een vraag die in andere verbanden wellicht aan de orde kan komen.

In gesprek met

Door een reorganisatie van het bedrijf Etna waar hij de functie had van projecteider-constructeur, kreeg **Ton Brosens** (1939) de kans om, na een studie personeelswerk op de Sociale Academie, in 1980 te gaan werken als arbeidsbemiddelaar op het Gewestelijk Arbeidsbureau. Daar is hij vooral actief geweest in de bijzondere bemiddeling, met name voor de groep jonggehandicapten met Voortgezet Speciaal Onderwijs als achtergrond.

In 1995 ging hij met vervroegd pensioen. Hij is secretaris van de stichting KOMBO, een soos voor jongeren met beperkingen. Diezelfde functie oefent hij uit bij de stichting Steunfonds Bredase Werkgroep Sociale Zekerheid. Al een groot aantal jaren is hij bovendien betrokken bij diverse activiteiten van het Arbeidspastoraat. Hij is lid van het Diskberaad, de beleidsadviesgroep van het Arbeidspastoraat in Breda.

Nettie van Doorn (1928) heeft eerst gewerkt in de Gidsenbeweging, als begeleidster van cursussen in het bisdom Haarlem en later ook landelijk, om vervolgens overkoepelend werk te gaan doen voor de Mater Amabilisscholen in de bisdommen Breda en Den Bosch. ZO kwam zij terecht in het vormingswerk voor werkende jongeren in Noord Brabant. Daarin is zij actief gebleven, vanaf 1980 als inspecteur van het leerlingwezen en het vormingswerk werkende jongeren en later ook van het beroepsonderwijs. Zij werkt mee aan het spreekuur van het Steunpunt Sociale Zekerheid en is actief in de wijk Princenhage. Zij is lid van het Diskberaad

Nico Rijven (1954) werkt al geruime tijd bij het Opbouwwerk in Breda, eerst als vrijwilliger en sinds een aantal jaren als betaalde kracht. Daarnaast is hij al even lang actief als vrijwilliger op het terrein van de sociale zekerheid, in het toenmalige Komitee Uitkeringsgerechtigden en Minima(ler)s en in de Bredase Werkgroep Sociale Zekerheid.

I ATTENT EN PRESENT

In de tuin van het patersklooster in Bavel staat een houten beeld van Pater Damiaan, de koppige Vlaming die zichzelf opsloot tussen de melaatsen om hen uit hun isolement te halen. Ik vind het een prachtig beeld. Met zijn bolhoedje en brilletje lijkt hij wat op Pa Pinkelman, de stripfiguur van Godfried Bomans. In een breed gebaar slaat hij een soort mantel beschermend om een mensenfiguur en een aantal uitgestoken handen. Op de buitenkant van die mantel staat de tekst gebeiteld: zien is opzij zien. Die vier woorden drukken uit wat ik bedoel met 'attent zijn'. Het houdt in dat je je naar iemand toekeert om hem te kunnen zien. Je richt je bewust naar die ander omdat je hem wilt zien. En je blijft hem in het oog houden, met een zekere waakzaamheid.

Ergens bij een fabriekspoort stond een groep stakende arbeiders. Een arbeidspastor ging er tussen staan. Iemand herkende hem en vroeg: "Waarom sta jij hier?" Hij zei: "Omdat jij hier staat."

Dit antwoord geeft precies aan wat ik versta onder 'present zijn'. Het betekent meer dan aanwezigheid. Iets als er-zijn-voor. Dat houdt in: bij de ander willen zijn en blijven, beschikbaar, met zorg en trouw.

Attent en present zijn zie ik als deugden die profiel geven aan de arbeid van Ton Brosens, Nettie van Doorn en Nico Rijnen.

De Bredase Werkgroep Sociale Zekerheid is een samenwerkingsverband van belangengroepen van uitkeringsgerechtigden, vakbonden, kerkelijke en politieke organisaties. De Bredase werkgroep zet zich in voor sociale zekerheid en sociale rechtvaardigheid door informatie, meningsvorming, advies en belangenbehartiging. Tot de activiteiten van de werkgroep behoren: het uitgeven van de Nieuwsbrief Sociale Zekerheid, het in stand houden van een Steunpunt Sociale Zekerheid, het organiseren van themabijeenkomsten en de deelname aan de cliëntenvertegenwoordiging van de Gemeentelijke Sociale Dienst en het GAK. Het Steunpunt Sociale Zekerheid houdt één middag per week een spreekuur waar uitkeringsgerechtigden terecht kunnen voor informatie en advies. De Stichting Steunfonds Bredase Werkgroep Sociale Zekerheid heeft als doel het verwerven van financiële middelen om de activiteiten van de werkgroep te bekostigen.

Een hartstocht voor helpen

Pas op zijn veertigste kon Ton Brosens gaan leren voor wat hij altijd gewild had: mensen helpen. Twintig jaar later bepaalt dat nog steeds de dingen die hij doet. Het heeft er altijd ingezet. Als oudste van een groot gezin was hij van jongsaf sociaal ingesteld. Bij de Etna werd hij afgevaardigde en vertrouwenspersoon van de collega's van zijn afdeling. Hij zegt: "Ik wist van een heleboel mensen meer dan een gemiddelde collega." Op het Arbeidsbureau gaat het niet anders. Wetend dat hij zich nu waar moet maken, begint hij daar met dertien gesprekken te plannen op een dag. Hij wordt er niet gezien als bemiddelaar maar als sociaal werker en 'procesbegeleider'. Hij kan nu in praktijk brengen wat hij altijd gewild heeft: delen met anderen, dingen ten nutte maken, anderen op de rails zetten.

Op het Arbeidsbureau was het gewoonte om na drie gesprekken te stoppen met bemiddelen. Ton gaat door. Hij vertelt: "Ik vroeg mensen of ze om half vijf wilden komen, als het bureau dicht ging. Kon ik uitlopen. Voorbeeld: een lerares die het niet meer zag zitten en aan zelfmoord dacht. Het was zeven uur toen ik thuis kwam. Maar ze heeft het niet gedaan. In zulke situaties ben ik er, ongeacht waar of wie of wanneer." Hij raakt zichtbaar ontroerd als dit soort herinneringen boven komen.

Voor Ton Brosens is helpen een levensbehoefte: "Ik heb ooit gezegd: 'dat heb ik nodig om me lekker te voelen'. Ik teerde op de ellende van een ander. Klinkt vreemd. Dat heb ik nog."

Ook Nico Rijven heeft het nooit kunnen laten om zich in te zetten voor anderen. Een flink stuk van zijn arbeidsjaren is gaan zitten in onbetaalde activiteiten voor uitkeringsgerechtigden en mensen met een minimum inkomen. In werkgroepen en actiecomités rond de sociale zekerheid was en is Nico een vertrouwde verschijning. En toen hij tijdens zijn baanloosheidsperiode op de universiteit ging studeren, werd dat maatschappijgeschiedenis.

Nico verklaart zijn hartstocht voor die inzet aldus: "Ik ben de op een na jongste van een groot gezin, door broers en zussen opgevoed. Altijd de underdog geweest. Ik heb het altijd van anderen moeten horen. Daardoor ben ik wel een gemeenschapsmens, een collectief dier. Je kijkt of meerdere mensen het goed hebben, of meerdere mensen ergens last van hebben, en niet alleen jijzelf. Toen ik tien, elf jaar was, gingen we met een koor vanuit de kerk naar bejaardenhuizen en verpleeghuizen. Ik vind het leuk om mensen te zien opfleuren. Dat heb ik nog."

Nettie van Doorn koos meteen na haar studie voor werken met jeugd. En al gauw werd dat werkende jeugd. Die eerste keuze is zij haar hele leven trouw gebleven. Na haar pensionering blijft zij zich met de jeugd bemoeien, o.a. een groep 'hangjongeren' in Princenhage. Ook bij haar draait het om de mensen. Dat heeft zij

altijd boeiend gevonden aan haar werk: kijken hoe het met hen ging en samen kijken hoe je verder kon. Ze vat haar huidige activiteiten kernachtig samen: “je probeert verder om langs alle kanten de groep in beeld te brengen die niet aan de rijke kant van de samenleving zit.

“Als je jonge mensen niet aan het werken krijgt, zijn ze bijna verloren.”

“Helpen heb ik nodig om me lekker te voelen.”

“Werken heeft mijn leven tot een kunst gemaakt.”

“Mijn sociale gevoel was eerst dood en is nu tot leven gekomen.”

“Ik ben zelf iemand die in de hoek is gezet.”

Uitspraken van mensen die een boekje open doen over hun werk. Een boekje van vijftien vrouwen en mannen die vertellen over wat zij met het werk doen en wat het werk met hen doet. Ze laten zien wat voor hen het betere werk is.

Dit boekje komt voort uit de praktijk van het Arbeidspastoraat. Het kijkt vooral naar de 'binnenkant' van het werk, de zin en onzin die mensen er in ervaren. Het beschrijft daarbij wat mensen sterk maakt in hun werk, de deugden die zij er in laten zien. Werk dat deugd doet.

Het boekje biedt ook kanttekeningen. Die gaan nader in op wat in het werk beleefd wordt en de vragen die daarbij te stellen zijn. Vragen, ook aan de kerk. Want niet alleen wordt er in de kerk gewerkt, in het werk wordt ook 'gekerkt': zoeken mensen samen naar welzijn en geluk. Waarom zou de kerk daar niet bij zijn, minstens als praatpaal en soms als steunpilaar?

Albert Slaats werkt sinds 1975 als arbeidspastor in het bisdom van Breda.

theologische uitgeverij

NARRATIO

Arbeidspastoraat

bisdom Breda

isbn 90 5263 981 7